

Cumhuriyet Dönemini Konu Alan Tarihi Filmlerde Ana Karakterlerin Yurtseverlik Tipolojileri: Öğretmen Kemal Film Örneği

Leyla AKCAN¹, Togay Seçkin BİRBUDAK²

Patriotism Typologies of Main Characters in Historical Films about the Republican Period: Öğretmen Kemal Movie Example

Özet

Yurtseverlik kavramı karmaşık ve çok yönlü bir kavramdır. Bireyin ülkesine olan bağlılığı ve sadakatini yansıtan duyguları, inançları ve davranışları içerir. Yurtseverlik, 2006-2007 eğitim öğretim yılı itibariyle tarih eğitim programlarında yer alan 10 kök değerden biridir ve özellikle tarih eğitimi alanında etkin bir yeri vardır. Filmler tarih dersinin soyut olan çoğu kavram ve konularını görselleştirerek bilgi yapılandırmayı kolaylaştırıcı etki yaratmaktadır. Özellikle tarihsel dönem filmleri, dersin amaçlarına uygun olarak kurgulandığında, anlattıkları zamanın koşullarını gerçeğe yakın bir şekilde sunabilmesi açısından oldukça faydalıdır. Tarihin bir dönemini tasvir etmek için film kullanmanın en önemli avantajlarından biri, yazılı tarihsel anlatıların veya ders kitaplarının genellikle başarmakta zorlandığı nokta olan geçmişi hayata geçirme yetenekleridir. Bu çalışmada Cumhuriyet dönemini konu alan tarihi filmlerdeki ana karakterlerin yurtseverlik tipolojilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde Cüneyt Arkin'in başrolde olduğu "Öğretmen Kemal (1981)" filmi analiz edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Veri toplama tekniği olarak ise film gözlem formları; elde edilen verilerin analizinde ise çalışmanın doğasına uygun olarak betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın temel bulgularından hareketle, Cumhuriyet dönemini konu alan "Öğretmen Kemal" filminde yoğun olarak yapıcı yurtseverlik bulgularına rastlanmıştır. Bununla birlikte sadece bir sahnede kör yurtseverliği gösteren davranış örüntüleri tespit edilmiştir. Sonuç olarak, yurtseverlik tipolojilerinin eğitim ortamlarında film aracılığıyla araştırılması önemli bir adım olarak görülmektedir. Eğitimciler, sinemanın güçlü hikâye anlatma yeteneklerinden yararlanarak, öğrencileri yurtseverliğin çeşitli davranış örüntüleri, bunların altında yatan itici güçler hakkında bilgilendirebilir. Bu yaklaşım, yurtseverliğin karmaşıklığı ve toplumun sosyal, siyasi ve kültürel dokusunu şekillendirmedeki rolü konusunda donanımlı, daha bilgili ve eleştirel düşünen bir vatandaşlığın gelişimine katkıda bulunabilir. Buradan hareketle tarih derslerinde dönem filmleri aracılığıyla çeşitli soyut ve karmaşık bilgiler öğrencilere daha kolay bir şekilde verilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarih Dersi, Değerler, Yurtseverlik Tipolojileri, Dönem Filmleri.

Abstract

Patriotism is a complex, multifaceted concept that encompasses beliefs, feelings and behaviors that reflect an individual's loyalty and commitment to his/her country. Patriotism is one of the 10 core values included in history curricula as of the 2006-2007 academic year and has an active place especially in the field of history education. Films facilitate the construction of knowledge by visualizing many abstract concepts and topics of history lessons. Especially historical period films, when they are designed in accordance with the objectives of the course, are very useful in terms of presenting the conditions of the time they describe in a realistic way. One of the most important advantages of using films to depict a period of history is their ability to bring the past to life, a point that written historical narratives or textbooks often struggle to achieve. This study aims to determine the patriotism typologies of the main characters in historical films about the Republican period. For this purpose, the movie "Öğretmen Kemal (1981)" starring Cüneyt Arkin was analyzed. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study. Criterion sampling, one of the purposeful sampling techniques, was preferred as a sampling method. Film observation forms were used as data collection techniques and descriptive analysis was used to analyze the data obtained in accordance with the nature of the study. Based on the main findings of the study, constructive patriotism findings were found intensively in the movie "Öğretmen Kemal", which is about the Republican period. However, behavior patterns showing blind patriotism were detected in only one scene. As a result, investigating the typologies of patriotism through film in educational settings is seen as an important step. By leveraging the powerful storytelling capabilities of cinema, educators can inform students about the various behavioral patterns of patriotism and their underlying drivers. This approach

¹ Dr., Gazi Üniversitesi, akcanleyla6514@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2560-6634

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, tsbirbudak@gazi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6750-1334

can contribute to the development of a more informed and critical-thinking citizenry equipped to understand the complexity of patriotism and its role in shaping the social, political and cultural fabric of society. Thus, it is believed that various abstract and complex information can be more easily conveyed to students through period films in history lessons.

Keywords: History Lesson, Values, Patriotic Typologies, Period Films.

Extended Abstract

Patriotism is a complex, multifaceted concept and encompasses beliefs, feelings, and behaviors that reflect an individual's loyalty and commitment to their country. Patriotism is often seen as an important social force that can unite individuals into a cohesive community and nation. This power is closely linked to an individual's sense of identity and belonging. The presence of individuals with a developed sense of identity and belonging in societies facilitates their voluntary compliance with social norms and supports the democratic functioning of the state in which they live. The concept of patriotism has been handled differently in many studies. This concept includes basic social subcomponents such as friendship, solidarity, common duties, virtue, loyalty, pride, responsibility, and courage. For these reasons, it has been evaluated with different sub-dimensions. For example, Staub (2003) elaborated patriotism as blind and constructive patriotism; Westheimer (2006) classified it as authoritarian and democratic patriotism; and Nathanson (1997) as extreme and moderate patriotism. These sub-dimensions contribute to a more detailed understanding of the manifestations of patriotism in individual and social behaviors. There are similar sub-dimensions in the literature, but since Staub's (2003) concepts of blind and constructive patriotism are frequently used in educational studies, this study focuses on the concepts of blind and constructive patriotism.

Patriotism is one of the 10 core values included in history education programs as of the 2006-2007 academic year (Keskin, 2015) and has an effective place especially in the field of history education. Because one of the specific aims of courses such as history and social studies is to raise good citizens. For this reason, the concept of patriotism is frequently presented in in-class materials such as textbooks, audio-visual tools, etc. used in history lessons. One of these materials is movies. Films visualize many of the abstract concepts and topics of the history course and facilitate the construction of knowledge. Especially historical period films, when they are designed in accordance with the objectives of the course, are very useful in terms of presenting the conditions of the time they describe in a realistic way. The ability of films to accurately and effectively portray a particular historical period has been a topic of debate for many scholarly studies. Recent studies have examined how popular historical films and documentaries shape public understanding of history. Most of these studies have recognized the power and ability of film to tell historical stories.

The influence of visual media on historical consciousness cannot be ignored. As Weinstein (2001) notes, visual media have become arguably the primary carrier of historical messages in a society's culture. It is recognized that visual media, including movies, significantly shape the public's understanding and perception of historical events, personalities and controversies. Visual media have changed the way historical information is transmitted and consumed, with film and television becoming the primary means by which many individuals, especially today's younger generations, learn about history. This is because movies can offer a powerful and accessible way to explore and understand historical events, figures, and cultural contexts by

drawing audiences' attention to the sights, sounds, and social dynamics of a particular time period. By bringing a deeper perspective to historical issues, films have the potential to “reconstruct” the historical events/periods that are the subject of the film. Teachers have therefore recognized the value of using film in lessons as it allows students to make a more meaningful connection with the historical topic/period. Paxton and Marcus (2018) noted that students often view history as “boring and prosaic”, but the use of films in lessons helps to increase their interest and attention to historical narratives. This is because movies have the unique ability to transport audiences to different historical periods. Films provide a visual representation that can be both entertaining and educational in history lessons.

During the foundation period of the Republic, studies were carried out in various fields in order for the nation-state understanding to be understood by the society and for this idea to be kept alive. In line with these efforts, education programs were reorganized. This change also manifested itself in unofficial ways. Films depicting the period are the best example of this. Based on the foregoing, it is possible to find the ideology of the newly established Republic of Turkey in the films depicting the period. It is important to identify the patriotism typologies of the main characters in these films. Because the teacher who teaches the subject has to know the blind or constructive patriot typology of the main character when he/she includes such movies in his/her lessons. Otherwise, undesirable typologies may develop in students through hidden (implicit) learning. When the literature is examined, it is seen that the studies conducted are generally focused on scale development/adaptation, student/teacher attitudes or program evaluations. In this study, it was tried to reveal the patriotism typologies of the characters in the movies, which have a great influence on the general thought and understanding of the society.

In this study, it was aimed to determine the patriotism typologies of the main characters in historical films about the Republican period. For this purpose, the movie “Öğretmen Kemal (1981)” starring Cüneyt Arkın was analyzed. In this study, document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. The reason for using this movie is that it is a period movie about the first years of the Republic. For this reason, a movie that can be accessed with the purposeful sampling method was selected. In the process of analyzing the data obtained in the research, descriptive analysis technique, which is one of the qualitative data analysis techniques, was used.

When the findings of the study were analyzed, many findings related to patriotism were found. While these findings, which were examined in terms of the sub-dimensions of patriotism, were mostly manifested as constructive patriotism, a behavior associated with blind patriotism was identified in only one scene. Based on these findings, it is evaluated that this movie about the republican period is a movie that prioritizes constructive patriotism and can be used in history lessons. Throughout the movie, the conflict between a blind and bigoted thought and a constructive and progressive understanding showed itself intensely. This alone shows how valuable movies are in teaching a subject or value. Using films as a pedagogical tool to explore typologies of patriotism is an effective way to use films as a pedagogical tool because they can serve as powerful vehicles for the representation and transmission of sociopolitical narratives and values. One of the most important considerations when using these tools is to ensure that the films selected for educational purposes are not only aesthetically and narratively engaging, but also based on rigorous scientific research and analysis of the constructs of patriotism they aim to illuminate. Careful selection of films, as well as the inclusion of supplementary materials

(sound system, projector, presentation control, etc.) and teacher-led discussions to help students grasp the complex and deeper meaning of patriotism.

In the light of the findings of this study, the following suggestions can be made:

- Frequent use of movies is recommended, especially in presenting difficult-to-understand topics and events in historical narrative to students, as it facilitates understanding of the topic and event.
- Teachers can identify movies related to their subjects and recommend students to watch them before the lesson.
- In this study, only the value of patriotism among the 10 core values was addressed. Researchers can also focus on other values.

GİRİŞ

Son yıllarda, popülizmin yükselişi, demokratik normların aşınması ve ulusal/ulusötesi kimlikler arasında artan gerilimler gibi çağdaş küresel zorluklar bağlamında yurtseverlik tartışması büyük önem kazanmıştır. Yurtseverlik karmaşık, çok yönlü bir kavramdır. Bireyin ülkesine olan bağlılığını yansıtan sadakatini, inançlarını, duygularını ve davranışlarını kapsar (Palumbo, 2009). Yurtseverlik genellikle bireyleri uyumlu bir topluluk ve ulus olarak birleştirebilen önemli bir sosyal güç olarak görülür (Sardoč, 2020). Bu güç, bireyin kimlik ve aidiyet duygusuyla yakından bağlantılıdır. Toplumlarda kimlik ve aidiyet duygusu gelişmiş bireylerin olması, bu bireylerin toplumsal normlara gönüllü olarak uyumunu kolaylaştırmasının yanında içinde yaşadıkları devletin demokratik işleyişini de destekler (Fedorova vd., 2021; Gilbert ve Garcia, 2020).

Yurtseverlik kavramı birçok çalışmada farklı şekilde ele alınmıştır. Bu kavram, dostluk, dayanışma, ortak görevler, erdem, sadakat, gurur, sorumluluk ve cesaret gibi temel toplumsal alt bileşenleri kapsamaktadır (Coleman vd., 2018). Bu nedenlerden dolayı farklı alt boyutlar ile değerlendirilmiştir. Örneğin; Staub (2003), yurtseverliği, kör ve yapıcı yurtseverlik şeklinde detaylandırırken; Westheimer (2006), otoriter ve demokratik yurtseverlik; Nathanson (1997), aşırı ve ılımlı yurtseverlik şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu alt boyutlar, yurtseverliğin bireysel ve toplumsal davranışlardaki tezahürlerinin daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır (Huiskamp, 2011; Wright ve Reeskens, 2015). Literatürde benzeri alt boyutlar mevcuttur ancak özellikle eğitim çalışmalarında sıklıkla Staub'ın (2003) kör ve yapıcı yurtseverlik kavramları kullanıldığı için bu çalışmada da kör ve yapıcı yurtseverlik kavramları odak noktasına alınmıştır.

Kör yurtseverlik, kişinin ülkesine eleştirel olmayan ve sorgulanmayan bir bağlılığı, ulusun doğası gereği üstün ve suçlanamaz olduğuna dair bir inancı ifade eder (Moss, 2020). Genellikle ulusal birlik arzusu ve grup içi aidiyet duygusundan kaynaklanan bu yurtseverlik biçimi, ülkenin eksikliklerini kabul etme veya ele alma konusunda isteksizliğe yol açabilir (Keller, 2005). Buna karşılık, yapıcı yurtseverlik daha eleştirel ve yansıtıcı bir duruşu benimser. Bu durumdaki bireyler, ulusu iyileştirme ve güçlendirme nihai hedefiyle toplumlarındaki kusurları ve zorlukları kabul etmeye ve ele almaya isteklidir (Moss, 2020). Kör yurtseverlik bir aidiyet duygusu ve ulusal birlik sağlayabilirken, evrensel ahlaki ilkelerin ihmal edilmesine ve

toplumsal adaletsizliklerin sürdürülmesine de yol açabilir (Keller, 2005; Primoratz, 2008). Buna karşılık yapıcı yurtseverlik, bireylerin ülkelerine duydukları sevgiyi, eksikliklerini gidermek ve daha iyi bir gelecek için çalışmak adına tutkulu bir kararlılığa dönüştürebilecekleri, etik temelli bir yaklaşım sunar (Moss, 2020). Kör yurtseverlik, terimden de anlaşılacağı üzere, kişinin ülkesine sorgusuz sualsiz bağlılık duymasındır ve genellikle politikaları, eylemleri ile eleştirel bir etkileşim eksikliği olarak karakterize edilir (Sardoç, 2020). Bununla birlikte literatür, ulusal çıkarların ahlaki kaygıların önüne geçmesine ve eleştirel öz-incelemeğe karşı direnç gösterilmesine yol açabilen kör yurtseverliğin potansiyel zararlarını da kabul etmektedir. Bu tür yurtseverlik, bireylerin ulusuna devletine veya liderine olan sadakatlerini, davranışlarının nesnel değerlendirmelerinden üstün tuttuğu "doğru ya da yanlış olması önemli değil, önemli olan benim ülkem" fikriyle yakından bağlantılıdır (Keller, 2005). Bunun aksine, yapıcı yurtseverlik daha eleştirel ve yansıtıcı bir yaklaşımdır. Bireyler ülkelerine derin bir bağlılık duyarken, aynı zamanda eksikliklerini eleştirel bir şekilde inceler ve iyileştirmek için aktif olarak çalışırlar (Gilbert ve Garcia, 2020). Bu bağlamda, "yapıcı yurtseverlik" kavramı, kişinin ülkesine duyduğu sevgi ile onu reforme etme ve geliştirme kararlılığını uzlaştırmanın bir yolu olarak ortaya çıkmıştır (Samsu vd., 2021).

Yurtseverlik, 2006-2007 eğitim öğretim yılı itibarıyla (Keskin, 2015; Erbaş ve Başkurt, 2021) tarih eğitim programlarında yer alan 10 kök değerden biridir ve özellikle tarih eğitimi alanında etkin bir yeri vardır. Çünkü tarih, sosyal bilgiler gibi derslerin özel amaçlarından biri de iyi vatandaşlar yetiştirmektir (Erbaş, 2021). Bu nedenle tarih derslerinde kullanılan ders kitapları, görsel-işitsel araçlar vs. gibi ders içi materyallerde yurtseverlik kavramı sıklıkla verilmektedir. Bu materyallerden bir de filmlerdir. Filmler tarih dersinin soyut olan çoğu kavram ve konularını görselleştirerek bilgi yapılandırılmayı kolaylaştırıcı etki yaratmaktadır. Özellikle tarihsel dönem filmleri, dersin amaçlarına uygun olarak kurgulandığında, anlattıkları zamanın koşullarını gerçeğe yakın bir şekilde sunabilmesi açısından oldukça faydalıdır. Filmlerin belirli bir tarihsel dönemi doğru ve etkili bir şekilde tasvir etme kabiliyeti, birçok bilimsel çalışma için bir tartışma konusu olmuştur (Paxton ve Marcus, 2018; Akcan ve Doğan, 2020; Akcan ve Polat, 2016). Son yıllarda yürütülen çalışmalar, popüler tarihi filmlerin ve belgesellerin toplumun tarih anlayışını nasıl şekillendirdiğini incelemiştir. Bu çalışmaların çoğu filmin, tarihsel hikâyeye anlatma gücünü ve yeteneğini kabul etmiştir (Toplin ve Eudy, 2002).

Görsel medyanın tarihsel bilinç üzerindeki etkisi göz ardı edilemez. Weinstein'ın (2001) belirttiği gibi, görsel medya, bir toplumun kültüründeki tarihsel mesajların tartışmasız başlıca taşıyıcısı haline gelmiştir. Filmler de dahil olmak üzere görsel medyanın, halkın tarihi olayları, kişilikleri ve tartışmaları anlama ve algılamasını önemli ölçüde şekillendirdiği kabul edilmektedir. Görsel medya, tarihsel bilginin iletilme ve tüketilme biçimini değiştirmiştir. Film ve televizyon birçok bireyin, özellikle de günümüz genç kuşakların tarihi öğrenmelerinde birincil aracı haline gelmiştir (Weinstein, 2001). Çünkü filmler, izleyicileri belirli bir zaman diliminin görüntülerine, seslerine ve sosyal dinamiklerine dikkat çekerek, tarihi olayları, figürleri ve kültürel bağlamları keşfetmek ve anlamak için güçlü ve erişilebilir bir yol sunabilir (Hubalek, 2008). Filmler, tarihsel konulara derin bir bakış açısı getirerek, filmin konusu olan tarihi olayların/dönemlerin "yeniden inşasını" sağlama potansiyelini ortaya koymaktadır (Weinstein, 2001). Bu nedenle öğretmenler, öğrencilerin tarihi konu/dönemle daha anlamlı bir bağlantı kurmalarına olanak tanıdığından, derslerde film kullanmanın değerinin farkına varmıştır (Peters, 2020). Paxton ve Marcus (2018), öğrencilerinin tarihi genellikle "sıkıcı ve yavan" olarak gördüklerini, ancak derslerde filmlerin kullanımının tarihsel anlatılara olan

ilgilerini ve dikkatlerini artırmaya yardımcı olduğunu belirtmiştir. Çünkü filmler, izleyicileri farklı tarihsel dönemlere taşıma konusunda eşsiz bir yeteneğe sahiptir. Filmler tarih derslerinde hem eğlenceli hem de eğitici olabilecek görsel bir temsil sağlar (Keen, 2018).

Tarihin bir dönemini tasvir etmek için film kullanmanın en önemli avantajlarından biri, yazılı tarihsel anlatıların veya ders kitaplarının genellikle başarmakta zorlandığı nokta olan geçmiş hayata geçirme yetenekleridir (Nielsen ve Ferrara, 2014). Filmler belirli bir dönemin fiziksel ortamlarını, kıyafetlerini ve tavırlarını yeniden yaratarak izleyicilerin geçmişle daha somut ve içgüdüsel bir bağ kurmasını sağlayabilir (Mayne, 2017). Filmler, tarihsel karakterlerin kişisel hikayelerine ve deneyimlerine odaklanarak, tarihi olaylara daha incelikli ve empatik bir bakış açısı sağlayabilir. Bu şekilde izleyicileri bunların arkasındaki temel davranış sebeplerini düşünmeye teşvik edebilir (Javanshir vd., 2020; Li, 2023). Örneğin; Braveheart (Cesur Yürek), Schindler's List (Schindler'in Listesi) ve Titanic gibi popüler filmler, izleyicilerin olaylar, kişilikler ve konuyla ilgili tarihsel bilgilerini derinden etkilemiştir (Toplin ve Eudy, 2002). Bu da bize popüler filmlerin, halkın önemli tarihi konulara yönelik anlayış ve tutumlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Bununla birlikte, filmlerin tarihsel dönemleri doğru bir şekilde tasvir etme kabiliyetinin sınırlılıkları ve zorlukları da yok değildir (Mishra, 2020). Film yapımcıları, ürettikleri filmlerde belirli olayları, karakterleri veya bakış açılarını kendilerine göre yorumlayabilir. Bu da tarihsel kayıtların objektif olabilmesinin yanında çarpıtılmış veya kısmi doğrularla verilmesine yol açabilir (Forney, 2004; Lees, 2016; Woelders, 2007). Birçok çalışmada iddia edildiği gibi, filmler doğası gereği toplumun gelenekleri ve beklentileri tarafından kısıtlanır ve bu da tarihsel olayların ve bağlamların basitleştirilmesine, karakterize edilmesine ve hatta çarpıtılmasına yol açabilir (Forney, 2004; Lees, 2016; Peters, 2020; Woelders, 2007). Film yapımcıları, tarihsel doğruluk yerine süslü anlatılara, görsel gösteriye veya duygusal etkiye öncelik verebilir veya inandığı değerleri bilinçli olarak sunabilir (Butler vd., 2009; Castano, 2021; Ćufurović, 2018; Metzger, 2018; Nielsen ve Ferrara, 2014).

Cumhuriyet'in kuruluş döneminde ulus devlet anlayışının toplum tarafından anlaşılması ve bu düşüncenin yaşatılabilmesi için çeşitli alanlarda çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalar doğrultusunda, eğitim programları yeniden düzenlenmiştir (Kurt, 2007). Bu değişim kendini resmi olmayan yollarla da göstermiştir. Dönemi anlatan filmler bunun en güzel örneğidir. Yukarıda anlatılanlardan hareketle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin ideolojisini, dönemi anlatan filmlerde bulmak mümkündür. Bu filmlerde yer alan ana karakterlerin yurtseverlik tipolojilerini tespit etmek önemli görülmektedir. Çünkü konuyu anlatan öğretmen, derslerde bu tür filmlere yer verdiğinde ana karakterin kör veya yapıcı yurtsever tipolojisini bilmek zorundadır. Aksi halde gizil (örtük) öğrenme yoluyla öğrencilerde istenmeyen tipolojiler gelişebilir. Literatür incelendiğinde yapılan çalışmaların genel olarak ölçek geliştirme/uyarlama, öğrenci/öğretmen tutumları veya program değerlendirmeleri odaklı olduğu görülmektedir (Bozbek ve Ercan, 2020; Faiz ve Karasu-Avcı, 2020; Kabaklı-Çimen, 2017; Tarhan, 2019). Bu çalışmada ise toplumun genel düşünce ve anlayışı üzerinde büyük etkisi olan filmlerdeki karakterlerin yurtseverlik tipolojileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Cumhuriyet dönemini konu alan tarihi filmlerdeki ana karakterlerin yurtseverlik tipolojilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde Cüneyt Arkın'ın başrolde olduğu "Öğretmen Kemal (1981)" filmi analiz edilmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme yöntemi, incelenmek istenen olay, olgu, kişi veya kurumlarla ilgili bilgi verebilecek materyallerin derinlemesine incelenmesini ifade eder. Konuyla ilgili dokümanlara başvurulma nedeni, araştırma odağında olan konunun doğrudan gözlem, görüşme veya deneysel araştırma yapmanın olanaksız olduğu durumlarda, ikincil veri kaynaklarının tek kaynak olmasıdır. Doküman inceleme yöntemi, yürütülen araştırmaya yazılı veya görsel belgelerden veri sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Filmler de bu görsel materyallerden biridir. Bu çalışmada filmler incelendiği için doküman inceleme yöntemi araştırmaya en uygun yöntem olarak değerlendirilmiştir.

Veri kaynağı

Araştırmada veri kaynağı olarak Cüneyt Arkın'ın başrolünde olduğu "Öğretmen Kemal" filmi kullanılmıştır. Bu filmin kullanılma nedeni Cumhuriyetin ilk yıllarını anlatan dönem filmi olmasıdır. Bu nedenle amaçlı örneklem yöntemi ile veriye ulaşılabilecek bir film seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, geniş içeriği olduğu kabul edilen durumların ayrıntılı incelenmesine olanak vermesi, spesifik olay ve olguların ortaya çıkarılması ve anlaşılması açısından araştırmacılara yardımcı olur. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmanın amacına göre birkaç şekilde yapılabilir. Ölçüt örnekleme tekniği bu yöntemlerden biridir. Ölçüt örneklemede ana düşünce, araştırmacının, araştırma yapmadan önce belirlediği bazı ölçütlere göre veri kaynaklarını seçmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Diğer bir deyişle araştırılacak konu ile ilgili olarak önceden belirlenen özellikleri taşıyan durumların veri kaynağı olarak seçilmesi durumudur. Bu araştırmada ölçüt olarak belirlenen durum, örnekleme seçilen filmlerin cumhuriyet dönemini anlatması ve ana karakterlerin yurtseverlik davranışları sergilemesidir.

Öğretmen Kemal filmi

Filmin senaryosunu Mehmet Aydın yazmış, yönetmenliğini ise Remzi Jöntürk üstlenmiştir. Filmin başrolünde Cüneyt Arkın; yan rollerde ise Fikret Hakan, Meral Orhansay ve Eşref Kolçak gibi duayenler oynamıştır. Yapımcılığını Süreyya Duru üstlenmiştir. Dram, politik, tarih türünde olan film, 35 mm ve renkli olarak tasarlanmıştır. Toplam süresi 91 dakikadır. Filmin ana konusu, Atatürk'ün yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitim seferberliği ilan ederek Anadolu'ya gönderdiği yurtsever öğretmenler ve yaşadıklarıdır. 1981 yılında izleyicinin takdirine sunulan film, Atatürk'ün 100. yaşı şerefine yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen film gözlem formu kullanılmıştır. Bu formda, filmde yer alan karakterlerin yurtseverlik davranışlarını ortaya koyabilecek nitelikte betimsel sorular yer almıştır. Oluşturulan bu form, film analiz çalışması olan iki akademisyene uzman görüşü alınmak üzere gönderilmiş ve gelen düzeltmelerle forma son hali verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analiz sürecinde nitel veri analizi tekniklerinden olan betimsel analizden tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, çalışmada elde edilen verilerin, araştırma öncesinde belirlenen bazı kriterlere göre yorumlanması temeline dayanır. Bu teknikte elde edilen bulgular çarpıcı ve amaca yönelik olması açısından doğrudan alıntılar, görseller veya şemalarla desteklenir. Bu veriler sistematik bir şekilde verildikten sonra nitel anlayışa uygun olarak neden-sonuç ilişkisi bağlamında analiz edilir. Bu analiz neticesinde sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu yöntemdeki temel hedef, araştırma verilerinin düzenli, sistemli ve anlaşılır şekilde yorumlanarak okuyucuya sunulmasıdır (Karataş, 2015). Bu analiz tekniği dört ana adımdan oluşur. Bunlar; analiz çerçevesi oluşturma, oluşturulan çerçeveye verilerin işlenmesi; bulguların tanımlanması ve son olarak bulguların yorumlanması adımlarını içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmanın veri analizinde ilk olarak, filmlerden elde edilen ham veriler gözlem formuna işlenmiştir. İkinci adımda, veri toplamak için kullanılan gözlemlenen veriler deşifre edilmiştir. Daha sonra deşifre edilen bu veriler anlamlı ve sistematik hale getirilmiştir. Son adımda ise veriler okuyucuya sunulacak şekilde, film kareleri ve doğrudan alıntılar yoluyla desteklenmiştir. Elde edilen verilerin bütünlüğü ve anlamlılığı araştırmacılar tarafından sık sık kontrol edilmiştir.

İşlem

Araştırma yürütülürken şu adımlar sırasıyla izlenmiştir: İlk olarak yurtiçi ve yurtdışı literatür taranarak zengin bir içerik hazırlanmaya çalışılmıştır. Film her iki araştırmacı tarafından farklı zaman ve mekanlarda ayrı ayrı izlenmiştir. Daha sonra filmdeki karakterlerin yurtseverlik davranışları belirlenerek dökümleri yapılmıştır. Dökümü yapılan sahnelerden ekran görüntüleri ve doğrudan alıntıları alınarak ilgili sahnelerin filmdeki saat, dakika ve saniyesi not edilmiştir. Elde edilen bulgular yurtseverlik alt boyutları özelinde değerlendirilerek yorumlanmış ve sonuçlar raporlaştırılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Bilindiği üzere nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik durumları tartışma konusudur. Ancak alınacak önlemler sayesinde ortaya çıkması muhtemel soru işaretleri giderilebilir. Bu nedenle araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak üzere bir dizi önlem alınmıştır. Film analizini temele alan araştırmaların ayrıntılı taranması bu önlemlerden biridir. Bu şekilde araştırma sağlam bir literatür desteğini almış olur. Diğer bir önlem ise araştırmanın başından sonuna kadar tüm adımlar ayrıntılarıyla birlikte açıklanmıştır. Gölgede herhangi bir aşamanın bırakılmaması sağlanmıştır. Ayrıca film sahneleri tekrar tekrar izlenerek, araştırmacıdan kaynaklı olası bir veri kaybının önüne geçilmiştir. Bir başka önlem ise araştırmada elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar literatürdeki benzer çalışmalar ile tartışılmıştır. Bu tartışma sonucunda benzer ve farklı yönler gerekçeleriyle birlikte ortaya konmuştur. Açıklanan bu adımlar ile araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır.

Etik Kurul

Bu çalışma, doküman inceleme metoduyla yürütüldüğünden etik kurul izni gerektirmemektedir.

BULGULAR

Bu araştırmada Staub'ın (2003) kör yurtseverlik ve yapıcı yurtseverlik kavramları özelinde yürütüldüğünden dolayı bulgular iki başlık halinde verilmiştir.

Kör Yurtseverlik Alt Boyutuna İlişkin Bulgular

Yurtseverlik kavramı literatürde farklı alt boyutlarda değerlendirilmiştir. Bu farklı değerlendirmeler, bireylerin ve grupların aidiyetlerini ve sosyal değerlerini temin ve tesis etme, onaylama veya dönüştürme konusunda yaşadıkları farklı kolaylık veya zorluk derecelerini yansıtmaktadır (Huiskamp, 2011). Bireyin içinde bulunduğu grup veya büyük topluluklara yönelik bir tür bağlılık olarak kör yurtseverlik, kendisine verilen amaç veya hedefe şartsız koşulsuz sadakat ve bireyin ait olduğu grubun veya takipçisi olduğu liderin eylemlerini sorgulamadan kabul etmesi ile karakterize edilmiştir (Schatz ve Staub, 1997). Bu alt boyut, aynı zamanda gruba, liderine, ulusa veya devlete hizmet ettiğini iddia eden bir anlayışa, vizyona veya ideolojiye körü körüne bir bağlılık gerektirir (Staub, 2003). Kör yurtseverlikte birey hedefe odaklı bir şekilde eylemlerine yön verir. Aşağıdaki görsel 1’de filmin neredeyse tamamında yapıcı yurtsever davranış örüntülerini gösteren filmin ana kahramanı, bu sahnede ise daha çok kör yurtsever davranışları göstermektedir. Eğitim programları değerler eğitimi açısından son yıllarda dikkate değer şekilde güncellenmiştir. Dostluk, değerler eğitiminin en önemli bileşenleri arasında yer almaktadır. Dolayısı ile filmin ana kahramanı bu önemli değer boyutunu bile görmezden gelecek kadar bir amaca, bir düşünceye körü körüne bağlı görülmektedir. Bu sahneye ilişkin diyalog aşağıda verilmiştir:

- (Eşkîya Durali) *Benim bir sevdiğim var Karalar’da. Kendi küçük, akli büyük bir kız... Adı Hasret. O benim namusumdur, kolla onu. Dostum olarak...*
- (Öğretmen Kemal) *Hasret benim de namusumdur Durali. Öğrencimdir çünkü. Dostluğa gelince, benim amacımdan başka dostum yoktur...*

Görsel 1: Öğretmen Kemal (solda) ve Eşkîya Durali (sağda)

Yapıcı Yurtseverlik Boyutuna İlişkin Bulgular

Yapıcı yurtseverlik, ait olduğu grubun temel insani değerleri ihlal eden yaklaşımına ve uygulamalarına karşı çıkmayı ifade eder. Bunun için bireyin, içinde bulunduğu toplumun veya otoritenin (lider, normlar, sosyal baskı vs.) bakış açısını olduğu gibi kabul etmek yerine içinde bulunduğu koşulları mantıksal değerlendirme yetisine sahip olması gerekir (Staub, 2003). Aşağıda doğrudan alıntılarla desteklenen film karesinde (Görsel 2) Öğretmen Kemal, Karalar Köyü'nde uzun yıllardır süregelen bağınaz bir düşünceye savaş açarak köy ahalisinin baskıcı davranışlarına rağmen kendi mantıksal değerlendirmesini yapmış ve akıldışı bulduğu uygulamaya son vermiştir.

- (Öğretmen Kemal) *Kör taassup yıkacağım seni, yıkıl... halkımı cahil bırakan safsata, yıkıl... Yıkıl çağların gerisindeki karanlık düşünce, yıkıl...*
- (Şerif Efendi) *Adak ağacımızı yıktı uğursuz! ...*
- (Öğretmen Kemal) *Taasubu yıktım, kör inancı!*
- (Şerif Efendi) *Dinimize ters düştün sen, günahkâr!*
- (Öğretmen Kemal) *Dinimize ters düşen, bu ağaca zilleri, çaputları bağlayıp medet umanlarla onları bu yolda azmettirenlerdir. Bilmez misiniz ki dinimizde put yoktur, haramdır... ve sizler hastayız, işimiz var diye saklanan tembeller... bilmez misiniz ki bu ağacın kendine bile faydası yoktur. Bakın! Hepsi yemyeşilken o bir yaprak bile vermemiş! Kestim onu, şimdi bir işe yarayacak. Şimdi kutsal, ulu bir işe yarayacak.*

Görsel 2: Öğretmen Kemal ve bağınaz düşünceyi temsil eden adak ağacı

Bir diğer film sahnesinde Öğretmen Kemal'i yine, temel insani değerleri ihlal eden davranış ve uygulamalara karşı çıkarken görmekteyiz. Görsel 3'te filmde bir kare verilmiştir. Bu karede eşkiya, yoldan geçen çobanlardan zorla hayvan almak istemekte ama Öğretmen Kemal kendisi durdukça bu düzenin sürmeyeceğini ısrarlı tepkileriyle dile getirmektedir. Burada diğer

grupların veya kişilerin menfaat ve haklarına ters düşse bile büyük bir sorumluluk taşıdığı görülmektedir.

- (Eşkîya Durali) *Ula çoban, sekiz on davar şuraya ele, yoksa vururum ha!*
- (Öğretmen Kemal) *Ben buradan gitmeden ne mala ne cana kastedebilirsin, izin vermem...*
- (Eşkîya Durali) *Hele! Sen kimsin be! Anam babam mısın, yoksa aş veren ağam mısın?*
- (Öğretmen Kemal) *Aş veren ağanın damı düzeni yıkılsın. Bu can bu tende durdukça Eşkîya dünyaya hükümdar olamaz!*
- (Eşkîya Durali) *Namluyla aramdan çekil Hoca! İşime karışma! Ben senin işine karıştım mı? Defterine, kalemine, kitabına el vurdum mu? Çekil, çekil, vururum ha!*

Görsel 3: Öğretmen Kemal (sağda) ve Eşkîya Durali (solda)

Filmin belki de en can alıcı noktası olan bu sahnede (Görsel 3) Öğretmen Kemal, canı pahasına topluma direniş göstermiştir. Yapıcı bir yurtseverin bağlı olduğu grubun veya liderin kabul edilemez bulduğu eylem ve düşüncelerine karşı eleştirel ve sorgulayıcı olması üstün bir çabanın ürünüdür (Yazıcı, 2019). Yapıcı yurtsever mensubu olduğu gruba, ulusa bağlıdır. Ancak bu bağlılık bilişsel boyutta oldukça esnektir. Film sahnesinde Öğretmen Kemal, köyü ve köylüyü sevmekte ancak kendi bilişsel yapısına uymayan davranışlarda kararını kendisi vermektedir. Burada etkin bağlılık ile istekliliği birleştirmek söz konusudur (Staub, 2003).

- (Köylü Adam) *Yanlış yapıyorsun öğretmenim, Bırak oğlumu, öldürürüm yoksa!*
- (Öğretmen Kemal) *Çocuğun çok hasta, hayatıyla oynama!*
- (Şerif Efendi) *Bırak sabileri, muskalı onlar!*
- (Öğretmen Kemal) *Muskayla iyi olsalardı, dört tanesi birden ölür müydü?*

- (Köylü Kadın) *Bırak bebemi bırak, ölecekse yatağında ölsün, bırak çocuğumu!*
- (Öğretmen Kemal) *Sus be kadın! Ölüyor bebeler, bir şans tanı!*
- (Şerif Efendi) *Şeytanın ümmet-i müsliminde yeri yoktur, senin de! Sen lanetsin!*
- (Öğretmen Kemal) *Sen susacaksın yobaz, ben oldukça susacaksın! Ben senin kaderinim, başkaldırdıkça karşına çıkacağım, ezeceğim...*

Görsel 4: Öğretmen Kemal toplum baskısına direniyor

Yurtseverlikle ilgili literatür tartışmaları bireysel sadakat, ulusal kimlik ve etik kaygılar arasındaki hassas dengeyi vurgulamaktadır (Finell ve Zogmaister, 2015). Bu denge bireylerin bağlılıklarını önemli derecede etkiler (Primoratz, 2008). Toplumların II. Dünya Savaşı öncesindeki tarihsel deneyimleri bize yoğun zor yaşam koşullarının ve dış tehdit algısının insanları topluma ve siyasi liderlerine daha yoğun ve kesin bir şekilde bağladığını göstermektedir. Tehdit algısının olmadığı güvenli ortamlarda kör yurtseverlik eğilimlerinin azalması beklenir (Staub, 2003). Aşağıdaki sahnede (Görsel 5) Öğretmen Kemal, köylünün sert tepkisine rağmen aldığı sorumluluğun neticesini bir gün sonra almıştır. Hasta çocuklara müdahalesi sonucunda çocuklar ölümden dönmüş ve ailelerine kavuşmuştur. Bu olayın neticesinde yoğun bir kör yurtseverlik davranışı gösteren köylüler, bağınaz düşüncüyü bırakarak Öğretmen Kemal'den içtenlikle özür dilemişler ve daha önce okul yapımında görev almaktan kaçınmalarına rağmen büyük bir gönüllülükle iş başına koyulmuşlardır (Görsel 6). Çocuklarının ölüm ihtimaliyle yüzleşen köylü, bu tehdidin ortadan kalkması ile daha yapıcı ve eleştirel bir düşünce yapısıyla hareket etmeye başlamıştır.

- (Köylü Adam 1) *Söyledim sana, çocuğum ölürse kendini ölmüş bil!*
- (Köylü Adam 2) *Linç ederiz seni!*
- (Köylü Adam 1) *İpe çekmezsek şart olsun!*
- (Köylü Kadın 1) *Taşla kafanı ezmezsem Allah kahretsin beni!*

- (Köylü Adam 3) *Kuyuya atmalı, üstüne de taş yığmalı...*
- (Şerif Efendi) *Sabaha çıkmayacaksın sen, eriyeceksin!*
.....bir gün sonra çocuklar iyileşmeye başlayınca...
- (Köylü Adam 1) *Yaşıyor oğlum, çok şükür yaşıyor...*
- (Köylü Adam 3) *Canım oğlum, yaşıyorsun...*
- (Öğretmen Kemal) *Çok şükür, bugünlük bize geçmiş olsun Gazi Dayı...*
- (Şerif Efendi) *huuhh, bu günlük!*

Görsel 5: Öğretmen Kemal'in müdahalesi ile çocuklar iyileşiyor

Görsel 6: Kör düşünceden kurtulan köylü okul yapımına yardım ediyor

Bir bireyin yurtsever kimliği ile bağlı olduğu grubu (toplumu, ülkesi vs.) arasındaki ilişki karmaşık ve derin bir konudur. Dolayısıyla, yurtseverlik ve kimlik arasındaki ilişki karmaşık olsa da bireylerin aslında toplumu veya ülkesiyle güçlü bir şekilde özdeşleşirken, güçlü bir yurtseverlik şekli olarak yapıcı, eleştirel davranışlarda bulunabileceklerini göstermektedir (Huddy ve Khatib, 2007; Finell ve Zogmaister, 2015; Schatz vd., 1999). Nathanson (1997) kavramsal tanımlamaları psikolojik perspektiften ele alarak yurtseverliğin aşağıdaki dört tutumun bir bileşimi olduğunu belirtmektedir: Bunlar; (a) kişinin ülkesine, grubuna, liderine karşı özel bir sevgi beslemesi, (b) kişinin ülkesiyle, grubuyla, lideriyle kişisel olarak özdeşleşmesi, (c) ülkesinin refahı için özel bir endişe duyması ve (d) ülkenin iyiliği için fedakârlık yapmaya istekli olması şeklinde sıralanmaktadır. Filmde Kemal Öğretmen kendisini yoğun bir şekilde öncelikle lideri olan Atatürk, sonrasında ülkesi ile özdeşleştirerek Cumhuriyetçi kimliğini ortaya koymaktadır.

- (Öğretmen Kemal) *O koyunlar senin mi?*
- (Dayı Bey) *O kadar koyun başka kimin olabilir ki?*
- (Öğretmen Kemal) *Öyle ya! Koyunları hemen çıkartacaksın, okulu da temizleteceksin, tamam mı?*
- (Dayı Bey) *Emir mi veriyorsun bana?*
- (Öğretmen Kemal) *Ne sayarsan say be, indir şu silahı!*
- (Dayı Bey) *Ben, 17 köyün öşürünü toplayan Osmanlının tımar sahibi bir babanın mahdumuyum. Ya sen, sen kimsin be?*

- (Öğretmen Kemal) *Kim mi? Öfkesi dinmeyen, silahlarına veda etmiş eski bir Kuva-yi Milliyeci, şimdi ise dâhili bedbahtlarla uğraşan bir cumhuriyet öğretmeni! İstiklal Mahkemelerini unutma Dayı Bey, Menemende olanları unutma! Belki ekmeğimiz aşımız yok, ama askerine memuruna dokunanı yaşatmayan bir başımız var!*

Görsel 7: Öğretmen Kemal'in kendisini özdeşleştirdiği değerlerle tanıttığı sahne.

Görsel 7'deki bulguya benzer bir bulgu Görsel 8'de de yer almaktadır. Bu sahnede filmin ana karakteri devlet ve milletin ayrı düşünülemediğini ifade etmektedir. Literatürdeki çalışmalar kör yurtseverliği ağır basan bireylerin olayları daha çatışmacı bir bakış açısıyla ele aldığını ve sorunların dış gruplar kaynaklı olarak algılandığını göstermektedir. Buna rağmen yapıcı yurtseverliği ağır basan bireyler ise içinde bulunduğu toplumun kendi başına eşsiz bir varlık olarak algılandığını ortaya koymuştur. Yani kör yurtseverler sorunları başkalarında ararken, yapıcı yurtseverler kendilerinin de hatalarının farkındadır (Finell ve Zogmaister, 2015). Bu durum, yapıcı yurtseverlik davranışlarına sahip bireylerin uluslarıyla güçlü bir şekilde özdeşleşebileceklerini, çünkü bağlılıklarının ulusun yaptığı her şeyin eleştirel olmayan bir şekilde kabul edilmesine değil, daha karmaşık ve yansıtıcı bir ulusal kimlik duygusuna dayandığını göstermektedir (Staub, 2003; Finell ve Zogmaister, 2015).

- (Muhtar) *Gördüğünüz gibi Muallim Bey, bizim köyde fazladan bir dam bile yok. Devlet seni göndermeden önce bir mektep yapsaydı keşke.*
- (Öğretmen Kemal) *Devleti millettten ayrı düşünmek olmaz Muhtar, sensin, benim, biziz devlet, okulu da biz yapacağız. Öyle değil mi Hanım Teyze? Temelden başlayalım Muhtar, önce okulun yerini bulalım...*

Görsel 8: Öğretmen Kemal'in devlet-millet birliğini ifade ettiği sahne.

Öğretmen Kemal filmde yoğun olarak kendisini ülkesi ve lideri ile özdeşleştirmektedir. Bu sahnelerden biri de aşağıda (Görsel 9) yer almaktadır. Kişinin kendisini ideale yaklaştıracak davranışları yapıcı yurtseverliğin göstergelerindedir. Yapıcı yurtseverlik davranışlarına sahip bir kişinin ulusunu ve ülkesini gerçekten de güçlü bir şekilde özdeşleştirebileceğini, çünkü bağlılıklarının körü körüne bağlılığa değil, daha incelikli, eleştirel ve yansıtıcı bir ulusal kimlik duygusuna dayandığını göstermektedir (Finell ve Zogmaister, 2015; Huddy ve Khatib, 2007; Schatz vd., 1999). Aşağıdaki sahnede Mustafa Kemal'in askeri olduğunu belirten Öğretmen Kemal, barış gibi toplumlarca ideal sayılabilecek bir olgunun neferi olduğunu ifade etmektedir.

- (Şerif Efendi) *Berbat etmeli seni, balta tutan ellerini kesmeli!*
- (Öğretmen Kemal) *Asıl senin o yılan dilini kesmeli... Bakın arkadaşlar, ben kaba güce karşıyım, çünkü öğretmenim, barış adamıyım, barış... Barışı belleten, yayan, yaşatan bir adamım. Ben Kuvâ-yi Milliye'ciyim, Atatürk'ün askeriyim. Çalışanın yeri yanımda, tembelin karşımda...*

Görsel 9: Öğretmen Kemal'in Şerif Efendi'ye cevabı.

Yapıcı yurtsever kişilerin en belirgin özelliklerinden biri de toplumsal otoritenin dayattığı düşünsel ve davranışsal koşulları benimsemek yerine kendi görüşleri ve kıstaslarına göre durumu değerlendirerek doğru bulduğu şekilde davranmasıdır (Staub, 2003). Görsel 10'da sahnелendiği gibi Öğretmen Kemal, köye yeni geldiğinde hükümet görevlisi bir tahsildar olduğu sanılmakta ancak kendisi bu yanlış düzeltmek üzere öğretmen olduğunu belirtmektedir. Tahsildar olduğu sanıldığı dakikalarda tüm köylü tarafından büyük saygı gören Kemal, öğretmen olduğunu söylediği andan itibaren adeta kovulmak istenmiştir. Öğretmen Kemal bu tavır karşısında, içinde bulunduğu grubun çıkarlarına ters düşmesine rağmen yurdunun çocukları için direnç göstermektedir. Aşağıdaki film sahnesinden doğrudan alıntılar verilmiştir:

- (Köylü 1) *Hoş geldiniz efendim!*
- (Köylü 2) *Hoş geldiniz efendim!*
- (Köylü 3) *Öpeyim efendim!*
- (Şerif Efendi) *Afiyet olsun efendi, yemek hazırla kızım, çabuk!*
- (Muhtar) *Hoş geldiniz, çalışıyordum ancak haberim oldu, beni bağışlayacağınızı umarım tahsildar efendi.*
- (Öğretmen Kemal) *Bakın, ben tahsildar falan değilim, öğretmenim. Yani muallim.*
- (Şerif Efendi'nin kızı) *Baba, yemeği hemen mi istersiniz?*
- (Şerif Efendi) *Bugün kalsın, çünkü Muallim Efendi hemen dönmek ister, hemen dönerse de isabet eder, çünkü bu köyde ne mektep ne de okuyacak çocuk vardır. Meşveret bitmiştir.*
- (Öğretmen Kemal) *Bitmemiştir, çocuklara okuma yazma öğreteceğim. Mutlaka!*
- (Şerif Efendi) *Okul yok dedim...*
- (Öğretmen Kemal) *Yapacağız, mutlaka!*
- (Şerif Efendi) *Yapamayız, çalışacak boş adam yok.*

- (Öğretmen Kemal) *Devletin emri var, yapılacak!*
- (Şerif Efendi) *Öyle de böyle de olmayanı bizden alamazsın, mümkünü yok!*
- (Öğretmen Kemal) *Sen sus! Ben almaya değil vermeye geldim...*

Görsel 10: Öğretmen Kemal'in, toplum baskısına direndiği sahne.

Filmin sonunda köyün ağası olarak sunulan Dayı Bey ve adamlarının saldırıları sonucu Öğretmen Kemal hayatını kaybetmiş ve büyük zorluklarla inşa ettiği okul yakılmıştır. Öğretmen Kemal hayatıyla ödediği bu cesur girişimin olumlu sonuçlarını görememiştir. Ancak yaktığı ateş, ölümünden sonra bütün köyü aydınlatmış, büyük ve modern olarak inşa edilen okulda köyün bütün çocukları okumaya başlamıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yukarıdaki bulgulardan hareketle Öğretmen Kemal'in yaşarken başarıya ulaşamasa da sonraki nesilleri olumlu etkilediği çıkarımı yapılabilir. Çünkü görevlendirildiği köyde tüm çocukların okullara başlamasına yardımcı olmuştur. Film boyunca kör ve bağınaz bir düşünce ile yapıcı ve ilerici bir anlayışın çatışması kendisini yoğun olarak göstermiştir. Bu bile filmlerin bir konuyu veya değeri öğretme anlamında ne kadar değerli olduğunu göstermektedir. Özellikle soyut ve anlaşılması zor konular için filmler derslerde yüksek derecede pozitif etki bırakabilecek bir araçtır. Bu çalışmada yurtseverlik değeri ele alınmıştır. Karmaşık ve derin kökleriyle sosyal ve siyasi bir olgu olan yurtseverlik, siyaset bilimi, eğitim, sosyoloji ve psikoloji gibi alanlardaki araştırmacıların, birey ve toplum üzerindeki etkisini çok yönlü çözmeye çalıştığı, kapsamlı bilimsel araştırmaların konusu olmuştur. Bu bilimsel araştırmalarda yurtseverliği anlamaya yönelik öne çıkan yaklaşımlardan biri, farklı tipolojilerin veya yurtsever ifade tarzlarının tanımlanması olmuştur (Peterson, 2012; Spielmann vd., 2020). Bu tipolojik tanımlardan literatürde en sık karşılaşılan "kör" ve "yapıcı" yurtseverlik kavramlarıdır. Bunlardan ilki ulusa ve politikalarına sorgusuz sualsiz bir bağlılığı temsil ederken, ikincisi ulusun temel ideallerine daha yansıtıcı ve değerlere dayalı bir bağlılığı ifade etmektedir (Finell ve Zogmaister, 2015;

Parker, 2009). Yürütülen çalışmalar, bu iki yurtseverlik biçiminin farklı etkileri olduğunu göstermektedir. Kör yurtseverlik, dış gruplara karşı daha savunmacı ve çatışmacı tutumlarla ilişkilendirilirken, yapıcı yurtseverlik ulusun benzersiz, olumlu bir varlık olarak daha fazla hissedilmesiyle ilişkilendirilmektedir. Bu durum, yapıcı yurtseverlik düzeyi yüksek bireylerin aslında uluslarıyla güçlü bir özdeşleşmeyi sürdürebileceklerini ve aynı zamanda kör vatanseverlerin genellikle eksik kaldığı türden eleştirel düşünme ve ahlaki değerlendirmelerde bulunabileceklerini göstermektedir (Finell ve Zogmaister, 2015; Huddy ve Khatib, 2007; Schatz vd., 1999).

Bu yurtseverlik tipolojilerini keşfetmek için filmleri pedagojik bir araç olarak kullanma etkili bir yoldur, çünkü filmler sosyopolitik anlatıların ve değerlerin temsili ve aktarımı için güçlü araçlar olarak hizmet edebilir (Peterson, 2012). Bu araçları kullanırken dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri, eğitim amaçlı seçilen filmlerin sadece estetik ve anlatısal açıdan ilgi çekici olmalarının değil, aynı zamanda aydınlatmayı amaçladıkları yurtseverlik yapılarına ilişkin titiz bilimsel araştırma ve analizlere dayanmalarının sağlanmasıdır. Filmlerin dikkatli bir şekilde seçilmesinin yanı sıra tamamlayıcı materyallerin (ses sistemi, projektör, sunum kumandası vs.) ve anlaşılacak konular için öğretmen rehberliğinde tartışmaların derslere dahil edilmesi, öğrencilerin yurtseverliğin karmaşık ve derin anlamını benimsemelerine yardımcı olabilir (Huiskamp, 2011; Peterson, 2012).

Araştırma bulgularından hareketle bir sahne (Görsel 1) hariç diğer tüm sahnelerde Öğretmen Kemal'in yapıcı yurtseverlik davranış örüntülerini gösterdiği görülmektedir. Bu da filmi izleyen öğrencilerin yapıcı ve kör yurtseverliğin tanımsal anlamlarını öğrenmelerinin yanında, yapıcı yurtsever davranışlar ve anlayışı geliştirmelerine yardımcı olur. Çünkü öğrenciler kendilerini ana karakter ile özdeşleştirerek onun davranışlarını örtük öğrenme ile içselleştirebilir, kör ve yapıcı düşüncenin ayrımını anlar (Huddy ve Khatib, 2007). Bu ayrım, yapıcı vatansever davranışlara sahip bir bireyin ulusuyla veya ülkesiyle güçlü bir şekilde özdeşleşmesinin mümkün olduğunu göstermektedir. Bunun yanında ana karakterin inandığı değerlerden asla taviz vermemesi de öğrencilerin kendi kararlarını alırken sorumluluk sahibi olmalarına ve verdikleri kararların arkasında durmalarına yardımcı olabilir. Sonuçta, kişinin ulusuna karşı eleştirel ama sadık bir duruş sergilemesi, ulusal kimlik veya bağlılık duygusuyla doğası gereği uyumsuz değildir. Bazı araştırmacılar bu tür bir "yurtseverliğin" arzu edilen ve faydalı bir ulusal kimlik biçimi olduğunu, çünkü bireylerin uluslarının temel değerlerini ve ideallerini korumalarına ve aynı zamanda eylemlerinden sorumlu tutmalarına olanak tanıdığını ileri sürmüşlerdir (Staub, 2003). Bireylerin toplumda karşılaştıkları ancak bilimsel temeli olmayan bağnaz düşüncelere karşı kendi değerlerini eleştirel bir şekilde savunabilmelerini sağlayabilir. Bunun nedeni filmlerin davranış oluşturmadaki gücünde yatmaktadır (Finell ve Zogmaister, 2015; Parker, 2009; Schatz vd., 1999).

Sonuç olarak, yurtseverlik tipolojilerinin eğitim ortamlarında film aracılığıyla araştırılması önemli bir adım olarak görülmektedir. Eğitimciler, sinemanın güçlü hikâye anlatma yeteneklerinden yararlanarak, öğrencileri yurtseverliğin çeşitli davranış örüntüleri, bunların altında yatan itici güçler hakkında bilgilendirebilir. Bu yaklaşım, yurtseverliğin karmaşıklığı ve toplumun sosyal, siyasi ve kültürel dokusunu şekillendirmedeki rolü konusunda donanımlı, daha bilgili ve eleştirel düşünen bir vatandaşlığın gelişimine katkıda bulunabilir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Özellikle tarihsel anlatıda anlaşılması zor konu ve olayların öğrencilere sunulmasında, konu ve olayın anlaşılmasını kolaylaştırdığından sık sık film kullanılması önerilmektedir.
- Öğretmenler konularıyla ilişkili filmleri tespit ederek öğrencilere ders öncesi izlemelerini tavsiye edebilir.
- Bu çalışmada 10 kök değerden sadece yurtseverlik değeri ele alınmıştır. Araştırmacılar diğer değerleri de araştırma odağına alabilir.
- Bu çalışma başka filmler ve çalışma gruplarıyla yürütülebilir.

Yazar Katkı Beyanı

Bu çalışmada yazarlar eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışmayı hazırlanırken; veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarında herhangi bir çıkar çatışması alanının bulunmadığı açık bir şekilde beyan eder.

Kaynakça

- Akcan, E. & Doğan, A. (2020). A Review of Educational Philosophy From Different Perspectives Through an Analysis of Period Movies During the Era of the War of Independence and the Early Republic of Turkey (1920-1940). *International Journal of Progressive Education*, 16(5), 199-215. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2020.277.12>
- Akcan, E. & Polat, S. (2016). The image of teacher in Turkish movies with the theme of education: A historical look to teacher image. *Educational Administration: Theory and Practice*, 22(3), 293–320. <https://doi.org/10.17762/kuey.v22i3.123>
- Bozbek, M. ve Ercan, R. (2020). Lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumları. *Turkish Studies*, 15(5), 2209-2228. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43839>
- Butler, A. C., Zaromb, F. M., Lyle, K. B., & Roediger, H. L. (2009). Using Popular Films to Enhance Classroom Learning. *Psychological Science*, 20(9), 1161-1168. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2009.02410.x>
- Castano, E. (2021). Art films foster theory of mind. *Humanities and Social Sciences Communications*, 8(1). <https://doi.org/10.1057/s41599-021-00793-y>
- Coleman, M. J., Harris, T. M., Bryant, K., & Reif-Stice, C. (2018). A cultural approach to patriotism. *Journal of International and Intercultural Communication*, 11(3), 173-191. <https://doi.org/10.1080/17513057.2018.1454974>
- Ćufurović, M. (2018). Popular Imagination Versus Historical Reality. *Public History Review*, (25), 1-16. <https://doi.org/10.5130/phrj.v25i0.6157>
- Erbaş, A. A. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansımaları. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 11(1), 23-40. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.779737>
- Erbaş, A. A., & Başkurt, İ. (2021). Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki Değerlerin Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına Yansıma Durumu. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(3), 785-813. <https://doi.org/10.17556/erziefd.841337>
- Faiz, M., ve Karasu Avcı, E. (2020). The patriotic attitudes of the prospective teachers. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 7(1), 124-134. <http://dx.doi.org/10.17220/ijpes.2020.01.012>

- Fedorova, S. N., Ivanova, D. V., & Balysheva, K. (2021). Digital technologies in civic and patriotic education of students. *EDP Sciences*, 273, 12054-12054. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127312054>
- Finell, E., & Zogmaister, C. (2015). Blind and constructive patriotism, national symbols and outgroup attitudes. *Personality and Social Psychology*, 56(2), 189-197. <https://doi.org/10.1111/sjop.12193>
- Forney, D. S. (2004). Introduction to entertainment media use. *New Directions for Student Services*, (108), 1-11. <https://doi.org/10.1002/ss.137>
- Gilbert, M., & Garcia, I. (2020). On Patriotism. İçinde *Handbook of Patriotism*, ss. 271-286. https://doi.org/10.1007/978-3-319-54484-7_51
- Hubalek, F. (2008). The Film as a source of History. *Audio-Visual Media*, 3(4), 54-55. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09523986708547900>
- Huddy, L., & Khatib, N. (2007). American Patriotism, National Identity, and Political Involvement. *American Journal of Political Science*, 51(1), 63-77. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2007.00237.x>
- Huiskamp, G. (2011). "Support the Troops!": The Social and Political Currency of Patriotism in the United States. *New Political Science*, 33(3), 285-310. <https://doi.org/10.1080/07393148.2011.592020>
- Javanshir, R., Carroll, B., & Millard, D. E. (2020). Structural patterns for transmedia storytelling. *Plos One*, 15(1), 22-34. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0225910>
- Kabaklı-Çimen, L. (2017). Üniversite öğrencilerinin vatanseverlik tutumları ile benlik kurguları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1950-1975. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/340070>
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80. <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kokdener/123091/13f.pdf>
- Keen, A. G. (2018). Veni, vidi, video: Screen portrayals of the Roman Empire. *Knowledge Commons*, 1(1), 16-21. <https://hcommons.org/deposits/item/hc:31371/>
- Keller, S. (2005). Patriotism as Bad Faith. *Ethics: An International Journal of Social, Political, and Legal Philosophy*, 115(3), 563-592. <https://doi.org/10.1086/428458>
- Keskin, Y. (2015). Tarih dersi öğretim programı ve ders kitaplarında değerler eğitimi. *Turkish Studies*, 10 (7), 659-674. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8234>
- Kurt, T. (2007). Öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lees, D. (2016). Cinema and authenticity: Anxieties in the making of historical film. *Journal of Media Practice*, 17(2-3), 199-212. <https://doi.org/10.1080/14682753.2016.1248190>
- Li, Y. (2023). Narrative Transformations in the Visual Representation of the Korean War Resistance—from "Battle on Shanggailing Mountain" to "The Sacrifice". *Art and Performance Letters*, 4(5), 13-18. <https://doi.org/10.23977/artpl.2023.040503>
- Mayne, M. H. (2017). *Rebuilding the Past: Understanding the Role of Objects in Creating Authentic Experiences for Visitors to Living History Museums*. Master's Thesis, University of Washington. <https://digital.lib.washington.edu:443/researchworks/handle/1773/39752>
- Metzger, S. A. (2018). Sensitivity, Inquiry, and the Role of Film in History Education. *Theory & Research in Social Education*, 46(4), 642-648. <https://doi.org/10.1080/00933104.2018.1446259>

- Mishra, A. (2020). Review of histories on screen: The past present in Anglo American cinema and television. *Rethinking History*, 24(4), 561-564. <https://doi.org/10.1080/13642529.2020.1829876>
- Moss, P. (2020). Critical Patriotism. İçinde *Handbook of Patriotism*, ss. 163-178. https://doi.org/10.1007/978-3-319-54484-7_23
- Nathanson, S. (1997). Should patriotism have a future. İçinde *Patriotism in the lives of individuals and nations*, ss. 311–326). Chicago: Nelson-Hall Publishers. https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-54484-7_23
- Nielsen, G. M., & Ferrara, M. M. (2014). Integration of Multicultural Video Strategies that Transform Entertainment into Historical Film Literacy. *Multicultural Perspectives*, 16(4), 223-228. <https://doi.org/10.1080/15210960.2014.956606>
- Palumbo, A. (2009). Patriotism and pluralism: identification and compliance in the post-national polity. *Ethics & Global Politics*, 2(4), 321-348. <https://doi.org/10.3402/egp.v2i4.2002>
- Parker, C. S. (2009). Symbolic versus Blind Patriotism. *Political Research Quarterly*, 63(1), 97-114. <https://doi.org/10.1177/1065912908327228>
- Paxton, R. J., & Marcus, A. S. (2018). Film Media in History Teaching and Learning. İçinde *The Wiley International Handbook of History Teaching and Learning*, ss.579-601. <https://doi.org/10.1002/9781119100812.ch22>
- Peters, W. H. (2020). Film in History Education: A Review of the Literature. *The Social Studies*, 111(6), 275-295. <https://doi.org/10.1080/00377996.2020.1757598>
- Peterson, A. (2012). Civic patriotism as a legitimate aim of education for citizenship in England. *Citizenship Teaching & Learning*, 8(1), 5-20. https://doi.org/10.1386/ctl.8.1.5_1
- Primoratz, I. (2008). Patriotism and Morality: Mapping the Terrain. *Journal of Moral Philosophy*, 5(2), 204-226. <https://doi.org/10.1163/174552408x328984>
- Samsu, K. H. K., Adnan, Z. H., Ismail, M. M., Fee, L. Y., Majid, A. A., & Razak, R. R. A. (2021). Approach in Strengthening Patriotism among Students Through Patriotism-Based Courses. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 11(12), 2160-2172. <https://doi.org/10.6007/ijarbss/v11-i12/11942>
- Sardoč, M. (2020). Patriotism in Ancient Greece. İçinde *Handbook of Patriotism*, ss. 1-18. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-30534-9>
- Schatz, R. T., & Staub, E. (1997). Manifestations of blind and constructive patriotism: Personality correlates and individual–group relations. İçinde, *Patriotism: In the lives of individuals and nations*, ss. 229–245. Chicago: Nelson-Hall.
- Schatz, R T., Staub, E., & Lavine, H. (1999). On the Varieties of National Attachment: Blind Versus Constructive Patriotism. *International Society of Political Psychology*, 20(1), 151-174. <https://doi.org/10.1111/0162-895x.00140>
- Spielmann, N., Maguire, J S., & Charters, S. (2020). Product patriotism: How consumption practices make and maintain national identity. *Journal of Business Research*, (121), 389-399. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.05.024>
- Staub, E. (2003). Blind versus Constructive Patriotism: Moving from Embeddedness in the Group to Critical Loyalty and Action. İçinde, *The Psychology of Good and Evil*, Cambridge University Press, ss. 497-512. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511615795.047>
- Tarhan, E. (2019). *Vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumları ve görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baykal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Toplin, R. B., & Eudy, J. (2002). The Historian Encounters Film: A Historiography. *OAH Magazine of History*, 16(4), 7-12. <https://doi.org/10.1093/maghis/16.4.7>
- Weinstein, P. B. (2001). Movies as the Gateway to History: The History and Film Project. *The History Teacher*, 35(1), 27-48. <https://doi.org/10.2307/3054508>
- Westheimer, J. (2006). Politics and patriotism in education. *Phi Delta Kappan*, 87(8), 608–620. <https://doi.org/10.1177/00317217060870081>
- Woelders, A. (2007). "It Makes You Think More When You Watch Things": Scaffolding for Historical Inquiry Using Film in the Middle School Classroom. *The Social Studies*, 98(4), 145-152. <https://doi.org/10.3200/tsss.98.4.145-152>
- Wright, M., & Reeskens, T. (2015). The Politics of Patriotism: The Unexplored Link between Policy, Patriotism, and Public Opinion. *WZB National Identity in Motion Conference, Berlin, Germany*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2652305>
- Yazıcı, F. (2019). The values predicting patriotism attitudes in Turkey. *Current Psychology*, (41), 135–145. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00559-5>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin yayınevi: Ankara.